(eds.), *Lucrările primului Simpozion Internaţional de Lingvistică*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 35–49). La acesta se adaugă, în ordinea frecvenţei, aşa cum ne arată autorii volumului: *-uc/-ucă*, *-aş/-aşi/-aşe*, *-iţă/-iţi/-iţe*, *-el/-ei/-ele*, *-ică*, *-ioară*, *-uş/-uşă* etc.

În secţiunea *Concluzii* sunt sintetizate trăsăturile specifice graiurilor sălăjene. Autorii fac referire la particularităţi (arhaisme şi inovaţii) comune cu ariile Crişana, Maramureş, Transilvania de nord sau nordul Bucovinei, particularităţi întâlnite şi în localităţile sălăjene. Chiar dacă elementele arhaice par să predomine, întâlnim şi o serie de inovaţii, în special în domeniul foneticii, definitorii pentru graiurile sălăjene (p. 65).

În următoarea secţiune, *Transcrierea fonetică*, autorii precizează că sistemul de transcriere fonetică se bazează pe cel utilizat pentru *Atlasul lingvistic român* şi expun criteriul care a stat la baza delimitării unităţilor intonaţionale, şi anume impresia acustică subiectivă, indiferent de structura sintactică şi semantică a frazei. Totodată, s-au întrebuinţat mai multe tipuri de accente pentru sugerarea intonaţiei.

Ultima parte cuprinde un corpus de texte care stau la baza analizei faptelor de limbă discutate în prima parte a volumului şi reprezintă, firesc, partea cea mai consistentă a volumului. Edificator în acest sens este exemplul localităţii Giurtelec. Autorii au selectat unităţi tematice semnificative din viaţa satului, care descriu modul în care se lucra pământul, spre exemplu, *cultivarea grâului*: Cum semănau ţăranii grâul?; Care era modalitatea de pregătire a culturilor?; Care era modalitatea cultivare a acestuia?. Alte unităţi tematice, precum: *mămăligă*, *scoacă*, fac trimitere la modul de preparare a mâncărurilor.

Un alt exemplu interesant este din localitatea Meseşenii de Sus, comuna Meseşeni. Aici, culegătorul materialului urmăreşte să prezinte tradiţiile locului. În textul *núnta* anchetatorul dirijează discuţia pentru a obţine mai multe informaţii, intervenind cu întrebări în relatarea subiectului: *Cum se făcea cununia*? sau *Cum se chemau ăia care chemau la...*, pentru a obţine termenul specific *grăitori*. Alte texte tematice precum *cânepă*, *mălai*, *fân*, *pălincă de prune* etc., aduc în prim-plan aspecte referitoare fie la munca agricolă, fie la pregătirea mâncării ori la tradiţii şi obiceiuri specifice localităţii. Foarte util, în acest sens, este *Indicele tematic* (p. 195–196) al textelor, care facilitează accesul cititorilor la anumite părţi din cuprinsul volumului.

În final, corpusul de texte este succedat de un *Glosar* de termeni din textele dialectale (p. 199–275). De menţionat faptul că aceşti termeni sunt importanţi, deoarece pentru zona nordică a dacoromânei nu există, la ora actuală, un dicţionar de termeni dialectali, aşa cum există pentru graiurile sudice. Termenii care constituie glosarul fac trimitere la fizionomia lexicală a graiurilor cercetate (p. 11).

Apariţia volumului *Graiurile din Sălaj – Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar* nu numai că particularizează fiecare localitate cercetată, ci, prin înregistrarea elementelor arhaice şi inovatoare, a trăsăturilor comune acestei arii cu alte zone dialectale, precum şi a celor individualizatoare, materialul reprezintă un adevărat tezaur de limbă vorbită.

DIANA-CRISTINA TEIERU
Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horia, 31
dianateieru@yahoo.com

MARIA ŞTEFĂNESCU, *Dicţionar român-englez de termeni religioşi creştini*, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2017, 251 p.

Ca urmare a statutului de instrument de comunicare internaţională pe care îl deţine limba engleză, sectorul româno-englez este reprezentat în mod activ şi diversificat în abordarea lexicografică domenială, fiind publicate o serie de dicţionare specializate din domenii precum: medicină, medicină veterinară, stomatologie, economie, drept, tehnică militară, industrie, agricultură,

mecanică, tehnologie, biologie, chimie, ecologie, comunicare şi relaţii cu publicul, fotografie etc. Cât priveşte domeniul religios, apariţia unui dicţionar bilingv nu reprezintă o noutate editorială, Smaranda Lozinschi publicând, în 2014, un *Dicţionar religios cu citate şi rugăciuni din* ***Sfânta Scriptură*** *şi din* ***Sfânta Liturghie****: român-englez*. În plus, au mai existat astfel de preocupări în lexicografia românească şi în combinaţie cu alte limbi: Andrei Ivanov – *Dicţionar religios rus-român* (2003), Felicia Dumas – *Dicţionar bilingv de termeni religioşi ortodocşi: român-francez* (2010*)*, *Dictionnaire bilingue de termes religieux orthodoxes: français-roumain* (2010), Sofia Dima – *Dicţionar francez-român: termeni de cultură religioasă* (2016). Este de remarcat faptul că interesul pentru sistematizarea terminologiei religioase a depăşit limbajul verbal: Constantin Onu – *Dicţionar religios al limbajului mimico-gestual* (2008).

Maria Ştefănescu este specialistă în domeniul lexicografiei (fiind cercetător ştiinţific III la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca) şi al limbii engleze specializate pentru filiera teologică (fiind lector dr. al Departamentului de limbi străine specializate al Facultăţii de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai"). Redactarea unui dicţionar bilingv care să sistematizeze terminologia religioasă a venit, aşadar, ca un dat firesc, luând în considerare evoluţia profesională a autoarei. Interesul său pentru acest domeniu se reflectă şi în studiile lexicografice comparative pe care le-a realizat: *Definirea termenilor pentru confesiuni religioase creştine în dicţionarele româneşti*; *Mărcile stilistice de atitudine negativă. Observaţii asupra folosirii lor în câteva dicţionare româneşti*; *Dicţionarul Academiei şi Oxford English Dictionary: premise, principii, paralele.* De altfel, liniile directoare ale dicţionarului recenzat au fost trasate în articolul *Some Theoretical Preliminaries to Designing a Bilingual (Romanian-English) Dictionary of Religious Terms*, publicat în revista „Synergy", 12/1, din 2016.

Prezenta lucrare lexicografică este un dicţionar de tip practic, răspunzând nevoilor unui public specializat, studenţi ai facultăţilor de teologie, respectiv traducători sau cercetători interesaţi de lexicul religios. Inventarul de cuvinte cuprinde, după cum afirmă autoarea, „termeni religioşi asociaţi cultelor ortodox, catolic şi reformat", oglindind „ramurile teologiei, veşmintele bisericeşti şi obiectele de cult, rugăciunile şi serviciile religioase, muzica bisericească, sacramentele, păcatele şi virtuţile, cărţile de cult, ierarhia bisericească şi organizarea administrativă, viaţa monahală şi arhitectura bisericească". Astfel, spre deosebire de lucrarea Smarandei Lozinschi din 2014, cartea Mariei Ştefănescu vine cu o „îmbogăţire" prin deplasarea centrului de greutate dinspre domeniul creştin-ortodox şi dinspre discuţia etimologiilor şi a preluării majorităţii contextelor ilustrative din rugăciuni şi cântece aparţinând culturii popular-religioase, spre o pleiadă de lexeme aparţinând unei terminologii religioase eterogene.

Foarte utile sunt lămuririle preliminare ale redactorului, în legătură cu concepţia dicţionarului: munca de documentare, sursele (nu puţine) folosite pentru preluarea citatelor ilustrative (catehisme, dicţionare, enciclopedii ale unor edituri de prestigiu de la Vatican, din Marea Britanie sau Statele Unite ale Americii), criteriile de selecţie a termenilor definiţi (frecvenţa, chiar dacă, de regulă, aceasta se doreşte a fi stabilită statistic prin consultarea unui corpus, mai mult decât prin recurgerea la „simţul" limbii), principiile de elaborare a materialului.

Sub aspect spaţio-temporal, Maria Ştefănescu se orientează spre termeni cu răspândire generală, arhaici sau neologici, în funcţie de provenienţa confesională. Termenii ortodocşi sunt caracterizaţi prin caracterul arhaic şi monumental, prin rezistenţa în faţa schimbării – în limba română, limbajul religios a stat la baza conturării profilului literar al limbii –, în timp ce confesiunii catolice îi este mai caracteristică inserţia unor termeni proveniţi din latina ecleziastică. Termenii ortodocşi din limba engleză reprezintă, în general, transliterări ale termenilor greceşti sau slavoni. În ciuda acestor diferenţieri, se poate vorbi de existenţa unor particularităţi proprii limbajului religios, înţeles ca diasistem.

Cercetătoarea înţelege termenii religioşi în sens restrâns, fără a intra pe teritoriul minat al evoluţiei unor termeni dinspre zona religioasă spre cea profană (de pildă, desemantizarea religioasă a unor termeni precum *agheasmă* sau formarea unor unităţi frazeologice în care termenii religioşi îşi pierd sensul denotativ: *a cânta cuiva aleluia*, *a zice amin*, *câtu-i aminul*), fapt lesne de înţeles, având în vedere care este miza lucrării. Din inventarul de cuvinte al dicţionarului au fost lăsaţi pe dinafară termeni precum *a cununa*, *drac*, *fiinţă*, dar şi alţi termeni de sorginte populară: *Păresimi*, *a răspopi*, *câşlegi*, *Săptămâna brânzei*. În lucrarea lexicografică recenzată, apar termeni neînregistraţi în dicţio-

narele generale cu sensul lor religios, fiind utilizaţi, aşadar, ca restrângeri de sens (*alianţă*, *cârjă*, *linguriţă*, *legământ*, *postulant*, *toiag*). Totodată, unii termeni care nu se încadrează în mod direct în sfera religioasă, dar care apar adesea în textele religioase (*a (se) bucura*, *deşertăciune*, *dragoste*, *lene*, *a răscumpăra*, *zgârcenie*).

Articolele de dicţionar sunt introduse după criteriul ordinii alfabetice, fiind organizate după cum urmează: cuvântul-titlu în limba română, categoria gramaticală a acestuia (informaţii de tip paradigmatic), echivalentul în limba engleză (considerăm că ar fi fost utile, în scop didactic, informaţii de tip normativ prin oferirea, între paranteze, a pronunţiei termenilor mai puţin obişnuiţi), categoria gramaticală a cuvântului englezesc (informaţiile morfologice sunt reduse, fiind indicate doar formele flexionare neregulate în situaţiile mai puţin comune, cu care utilizatorul nu s-a confruntat), indicaţii referitoare la uzul preferenţial/exclusiv într-o anumită confesiune (uneori cu o uşoară inconsecvenţă: *absoluţiune*, *capelan*, *credincioşie*, *ostie*), citate exemplificatoare scrise cu litere cursive, iar dacă este cazul, sinonime ale termenului englezesc, unităţile frazeologice în care figurează cuvântul românesc, echivalentul în limba engleză al acestor structuri fixe şi citate exemplificatoare, trimiteri la cuvinte înrudite semantic. Folosirea caracterelor aldine pentru lemă şi echivalentul său, precum şi pentru sinonime sau alte cuvinte cu care termenul are o legătură semantică uşurează consultarea lucrării.

Caracterul practic marcat este conferit de prezenţa citatelor ilustrative, nefabricate de autor, ci autentice, care, deşi devin adesea, în mod nevoit, purtătoare de informaţii enciclopedice şi păcătuiesc, uneori, prin întindere (a se vedea, de pildă, cuvintele *aleluia*, *arhidiacon*, *ateism*, *aureolă*, *binecuvântare*) sau prin cantitate (mai ales dacă sunt preluate din aceeaşi sursă: *apostol*, *duh*), stau la baza unei viziuni ştiinţifice pragmatice, fiind instrumente de lucru eficiente; ele reprezintă contexte lingvistice reale, ajută la identificarea combinaţiilor lexicale ale unor termeni (ar fi fost, poate, de bun augur o indicare mai clară a acestor combinaţii, facilitând consultarea dicţionarului) sau ale unor aspecte gramaticale neobişnuite. Pe această linie se înscrie şi prezenţa, oarecum inedită pentru un dicţionar bilingv, a unor trimiteri spre termeni echivalenţi funcţional în cazul unor confesiuni diferite, respectiv, pentru semnalarea unor cuvinte înrudite semantic în cadrul unei confesiuni. Un alt aspect care ţine de aparatul tehnic este procedeul trimiterilor, în cazul variantelor unui cuvânt (*acolit/acolut*, *carismă/harismă*, *catecumen/catehumen*) sau al unor înrudiri semantice, prin adoptarea unui principiu al circuitului lexical închis.

Aşa cum mărturiseşte autoarea, termenii nu sunt însoţiţi de definiţii, întrucât „utilizatorii unui dicţionar bilingv de terminologie de specialitate sunt deja (foarte buni) cunoscători, în limba lor maternă, ai domeniului vizat". Cu toate acestea, în cazul polisemantismului sau al omonimiei (sensurile fiind introduse prin intermediul cifrelor arabe), sunt formulate scurte definiţii analitice, cu scopul de a face textul mai accesibil utilizatorului, pe care autoarea însă nu le consideră astfel, ci ca pe nişte „instrumente adjuvante".

Impresionează plăcut strădania cercetătoarei de a spori uşurinţa consultării lucrării sale, chiar dacă uneori tehnica lexicografică abordată este mai permisivă: separă termeni care, în mod normal, s-ar fi lucrat împreună, optează pentru păstrarea majusculei, împotriva practicilor lexicografice actuale din limba engleză. Redactorul nu oferă doar o listă de echivalenţe, ci, acolo unde este cazul, şi o reflectare a diferenţelor terminologice caracteristice confesiunilor avute în vedere; cu obiectivitate, intrarea principală îi este conferită Bisericii majoritare, urmând ca restul intrărilor să fie tratate ca sinonime corespondente.

O altă realizare merituoasă sunt şi cele trei anexe de la sfârşitul volumului, cuprinzând (1) denumirile Cărţilor din *Sfânta Scriptură*, (2) numele principalelor sărbători şi (3) o listă a sfinţilor cinstiţi în bisericile creştine.

Fără a avea pretenţia de a fi epuizat spectrul larg al terminologiei religioase, Maria Ştefănescu a alcătuit un dicţionar caracterizat în special prin utilitate practică, urmărind, printr-o lăudabilă bunăvoinţă, crearea unui context pentru cunoaşterea interconfesională şi a unui instrument pentru facilita-

rea contactelor culturale. Dicţionarul pe care îl aducem în atenţie are meritul de a fi îmbogăţit lexicografia românească, fiind o lucrare cuprinzătoare şi bine fundamentată teoretic. În final, îi dorim autoarei să îşi păstreze curiozitatea intelectuală cât mai vie, pentru a mai redacta varianta omoloagă a lucrării, şi anume, un dicţionar englez-român, urmând aceeaşi linie a terminologiei religioase.

ANDREEA-NORA PUŞCAŞ
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu" al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21
andreea_nora_pop@yahoo.com

ALINA-MIHAELA PRICOP (coord.), ANDREEA-GIORGIANA MARCU, MIHAELA MOCANU, OANA ZAMFIRESCU, *Lexicografia poliglotă în secolele al XVII-lea–al XXI-lea: liste, glosare, vocabulare, dicţionare, lexicoane, tezaure care conţin limba română. Bibliografie*. Introducere de ALINA-MIHAELA PRICOP, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2017, 363 p.

O contribuţie remarcabilă în domeniul bibliografiei lexicografice româneşti o reprezintă volumul *Lexicografia poliglotă în secolele al XVII-lea–al XXI-lea: liste, glosare, vocabulare, dicţionare, lexicoane, tezaure care conţin limba română. Bibliografie*. Realizat în cadrul proiectului de cercetare *Dicţionarele multilingve româneşti. Istoric şi tipologie* (cod: PN-II-RU-TE-2014-4-0195), coordonat de Alina-Mihaela Pricop, volumul aici prezentat vine să umple un gol în literatura de specialitate românească, punând la dispoziţia celor interesaţi de diverse aspecte lingvistice (lexicografice, terminologice şi traductologice), vechi sau actuale, un „instrument practic" de lucru.

Lucrarea se deschide cu o *Introducere* (p. 9–30), semnată de Alina-Mihaela Pricop, în care se expun cadrul metodologic al cercetării, corpusul ce stă la baza întocmirii acestei bibliografii, o prezentare succintă a producţiei lexicografice româneşti de la începuturile sale şi până în anul 2016, a elementelor de natură teoretică având ca obiectiv o descriere atât a elementelor micro- şi macrostructurale din structura unui dicţionar poliglot, cât şi a organizării articolului bibliografic.

Conţinutul propriu-zis al volumului este gândit în două părţi. În prima parte, intitulată *Bibliografie ordonată alfabetic* (p. 31–87), autorii realizează, apelând la lucrări de referinţă româneşti – *Bibliografia românească veche (1508–1830)*. *Bibliografia românească modernă (1831–1918)*; *Bibliografia românească retrospectivă (1919–1959)*; *Bibliografia românească de lingvistică (1944–2016)* –, dintre care doar una are un caracter lexicografic de tip monografic, şi anume M. Seche, *Schiţă de istorie a lexicografiei române*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966/1969 –, un inventar al operelor lexicografice poliglote din secolele al XVII-lea–al XXI-lea, pe care le organizează după criteriul alfabetic. Lucrările astfel prezentate beneficiază de o catalogare tip, standardizată.

Partea a doua, intitulată *Bibliografie adnotată şi ordonată cronologic* (p. 89–339), vine să completeze şi să arate dimensiunea efortului şi străduinţei autorilor volumului. Pe lângă descrierea tematică clasică, realizată, de data aceasta, în baza criteriului cronologic, autorilor le revine meritul de a adnota fiecare prezentare cu o listă selectivă de referinţe, ce pot constitui puncte de plecare în posibile investigaţii ştiinţifice ale acestor lucrări. Din acest punct de vedere, volumul este şi o bibliografie semianalitică şi critică.

Se cuvine subliniat că autorii includ şi dicţionare care au în structură dialectul aromân, apreciind importanţa unor asemenea lucrări în structura volumului drept elemente de înţelegere a evoluţiei dialectelor istorice ale limbii române.